

NORGES HØYESTERETT

Den 25. juni 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-01343-A, (sak nr. 2015/116), straffesak, anke over dom,

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (kst. statsadvokat Synnøve Ugelvik)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bull**: Saken gjelder straffutmåling for drapstrusler fremsatt mot ansatte ved et NAV-kontor og andre lovovertridelser i tilknytning til dette.
- (2) Oslo tingrett avsa 20. februar 2014 dom med slik domsslutning for straffekravets del:

- "1. **A, født 00. --- 1952, dømmes for overtredelse av**
 - straffeloven § 227 annet straffalternativ,
 - straffeloven § 223 første ledd,
 - straffeloven § 128,
 - våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. tredje ledd, jf. § 27 b annet ledd,
 - våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. tredje ledd, jf. § 8 første ledd,
 - våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. § 15 annet ledd og straffeloven § 350 første ledd

til fengsel i 2 – to – år, jf. straffeloven § 62 og § 63 annet ledd.

Fullbyrdelsen av 1 – ett – år og 3 – tre – måneder av straffen utsettes med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven §§ 52-54.

Varetekt kommer til fradrag i den ubetingede delen av straffen med 34 – trettifire – dager, jf. straffeloven § 60."

- (3) Han ble også dømt til å betale oppreisningserstatning og til å tåle inndragning av en pistol.
- (4) Dommen ble avsagt under dissens med hensyn til straffutmålingen. Fagdommeren ville begrense den betingede del av straffen til ett år.
- (5) A anket til Borgarting lagmannsrett. Anken gjaldt prinsipalt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, subsidiært lovanvendelsen under skyldspørsmålet, straffutmålingen og inndragningen. Det ble også krevd ny behandling av erstatningskravet. Ved beslutning 16. mai 2014 ble anken over straffutmålingen henvist til behandling. For øvrig ble anken nektet fremmet. Erstatningskravet ble ikke behandlet, jf. straffeprosessloven § 434 første ledd bokstav b. Lagmannsretten avsa 11. desember 2014 dom med slik domsslutning:

"I tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder, hvorav fullbyrdelsen av 1 – ett – år utsettes i medhold av straffeloven §§ 52-54 med en prøvetid på 2 – to – år."

- (6) A har anket til Høyesterett over straffutmålingen. Påtalemyndigheten har for Høyesterett anført at lagmannsretten har idømt for mild straff, og at tingrettens straffutmåling var riktig.
- (7) *Mitt syn på saken*
- (8) A er domfelt for overtredelse av straffeloven § 227 annet straffalternativ om trusler under særdeles skjerpene omstendigheter, § 223 første ledd om ulovlig frihetsberøvelse, § 128 om ved trusler å ha søkt å få en offentlig tjenestemann til urettmessig å foreta eller unnlate en tjenestehandling, § 350 første ledd om forstyrrelse av den alminnelige fred og orden, samt brudd på våpenlovgivningen.
- (9) A er 63 år gammel og enslig. Han har i flere år vært arbeidsløs og avhengig av ulike offentlige ytelser for sitt livsopphold. På tidspunktet for den hendelsen som ligger til grunn for domfellelsen, var han avhengig av sosialstønad. Fordi sosialstønaden var stanset, oppsøkte han 1. juni 2012 NAV-kontoret på X i Y og ba om å få snakke med en leder. Han fikk snakke med saksbehandler B og teamleder C. A hadde også vært innom dagen før, og han hadde da opptrådt aggressivt og truende. C tilkalte derfor en vokter, D. Mens de alle stod nær utgangen i publikumsmottaket, forklarte de ham at han ikke oppfylte vilkårene for sosialstønad. Han ble imidlertid tilbudt nødhjelp, inkludert nødvendige medisiner, til over helgen. Dette ble avvist av A, som insisterte på å få hele sosialstønaden utbetalt.
- (10) Da han ikke vant gehør for sine krav, uttalte han noe i retning av at han skulle gjøre som Anders Behring Breivik. Nøyaktig hvordan ordene falt, er i ettertid noe uklart, men det er ikke tvil om at han truet med å drepe NAV-ansatte. Om det som deretter skjedde, står det følgende i tingrettens dom, som lagmannsretten bygger sin straffutmåling på:

"C ga uttrykk for at tiltaltes utsagn og opptreden var helt uakseptabel og at dersom tiltalte gjentok dette, ville tiltalte bli bortvist og videre at tiltalte kunne bli utestengt fra Nav-kontoret. På tross av dette gjentok tiltalte på ny lignende trusler, før han gikk noen skritt bakover og tok frem en pistol. Etter å ha fomlet litt med pistolen, rettet han den på skrå opp mot taket og avfyrte ett skudd før han rettet pistolen mot C, B og D. Da D tok noen skritt mot tiltalte, og sto noen meter fra tiltalte, rettet tiltalte pistolen først mot hodet, deretter mot kroppen til D, som da trakk seg unna. B kastet seg ned på gulvet og trakk seg også unna tiltalte.

....

I publikumsmottaket, hvor det oppholdt seg omkring 40 personer, brøt det ut panikk og kaos. De som var til stede ropte og hylte, og mange løp fra stedet. B hadde løpt innover i bygget, og sammen med to-tre andre låste hun seg inn på et kontor og ventet. Fordi de trodde tiltalte skulle gjennomføre bygget og skyte alle, forlot de senere kontoret og evakuerte bygget.

Tiltalte rettet igjen pistolen mot C og sa at de skulle gå til Cs kontor. C gikk deretter først med tiltalte etter, med pistolen rettet mot C, opp trappen til andre etasje. På tur opp trappen møtte de E som var på tur ned til publikumsmottaket. Ifølge E sto tiltalte og C noe lavere i trappen, om lag 2-3 meter unna, da tiltalte rettet pistolen i hennes retning, som om tiltalte forsøkte å 'vifte henne bort'. E løp da opp trappen igjen, hvor de startet evakuering av bygget, men enkelte ble 'spærret inne' og kunne ikke forlate lokalet fordi de da måtte forbi tiltalte.

Ifølge C fulgte tiltalte tett bak han hele veien opp til et møterom i andre etasje. C forsøkte å bruke tid og småpratet med tiltalte, blant annet med tilbud om å medisinere og annen hjelp, som ble avslått av tiltalte, som sa noe sånn som 'du har avslått dette og kan ikke hjelpe'. Etter en kortere periode på møterommet, hvor de begge satt, gikk de videre for å finne et kontor med PC. Tiltalte hadde hele tiden pistolen rettet mot C, primært mot kroppen, men også mot hodet, og med fingeren på avtrekkeren.

Da C og tiltalte kom til Fs kontor, gikk C først inn. F satt ved sin kontorpult og så tiltalte stå i døråpningen, før tiltalte kom inn på kontoret og rettet pistolen mot hodet til F samtidig som tiltalte ropte 'kom deg ut, kom deg ut!'. F gikk deretter ut av kontoret, før tiltalte lukket og låste døren.

Inne på kontoret satt C seg ved PC-en. Tiltalte satte seg på en annen stol, men reiste seg med jevne mellomrom. C fortsatte å småprate med tiltalte, som blant annet ga uttrykk for at han ønsket å ringe sin advokat. C fant også frem tiltaltes sak på datasystemet og spurte om å få hente vann eller kaffe, noe tiltalte avviste. I avhør forklarte C også at tiltalte gjentatte ganger sa at han skulle skyte C dersom politiet kom. Tiltalte ga også uttrykk for at han kunne komme til å skyte C og deretter at politiet ville skyte tiltalte. Fra vinduet på kontoret kunne de etter hvert se at politiet hadde kommet til stedet. Etter litt mer småprat sa tiltalte at C kunne 'si fra at det var over'. Etter litt diskusjon, hvor C blant annet foreslo at tiltalte skulle legge fra seg våpenet på bordet, fikk C forlate kontoret og beredskapstroppen pågrep da tiltalte, som hadde lagt fra seg pistolen og tre skarpe patroner på en pult. I pistolen sto én tomhylse.

Tiltalte ble pågrepet klokken 14.10. Hele hendelsen pågikk følgelig omkring 30-35 minutter."

- (11) Pistolen som ble brukt, var en dobbeltløper der hvert løp lades for seg. Da A ble pågrepet, var det bare én tomhylse i løpet. Selv om A har forklart at han hadde ladd begge løp, må det følgelig, som tingretten bemerker, legges til grunn at våpenet ikke var ladd etter at det ene skuddet var avfyrte. Det kunne imidlertid ikke C og de øvrige på NAV-kontoret vite – de måtte gå ut fra at våpenet fortsatt var skarpladd.

- (12) De sentrale tiltalepunktene er overtredelsene av straffeloven § 227 annet straffalternativ – trussel under særdeles skjerpene omstendigheter om å foreta en straffbar handling når dette fører til alvorlig frykt – og § 223 – frihetsberøvelse. Det gjelder for begge lovbruddene at i de tilsvarende straffeбудene i straffeloven 2005 er strafferammene satt noe ned. Det kan ikke tas som et uttrykk for at straffenivået bør senkes. Jeg viser til NOU 2002: 4 Ny straffelov side 344 og Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 138 og 145, der det ikke gis slike signaler, men snarere fremheves at siktemålet er å bringe strafferammen i overensstemmelse med det faktisk forekommende straffenivået.
- (13) Bestemmelsene adskiller seg i så måte fra straffeбудene som rammer voldsutøvelse, der lovgiver har innført straffskjerpelser med virkning også for någjeldende straffelov. Økningen av straffenivået for voldsforbrytelser som siden 1990-tallet har skjedd gjennom rettspraksis og ved lovgivning, må imidlertid også få konsekvenser for straffenivået både ved trusler om voldsutøvelse og ved ulovlig frihetsberøvelse der vold eller trusler om vold inngår. I Rt. 2011 side 407, som gjaldt ulovlig frihetsberøvelse, ble det således i avsnitt 14 lagt vekt på at straffenivået for alvorlige volds- og integritetskrenkelser i dag ligger vesentlig høyere enn for 20 år siden. Det ble uttalt at straffutmålingen i to saker fra midten av 1990-tallet da ga mindre veiledning.
- (14) I saken her må det veie tungt at ansatte i NAV har et særlig behov for vern. Vold og trusler mot NAV-ansatte er et økende problem. For Høyesterett er det fremlagt statistikk som viser at mens det i 2010 var 481 registrerte slike hendelser, var tallet i 2014 økt til 2212. En del av økningen kan nok skyldes økt bevissthet i NAV om viktigheten av å rapportere slike tilfelle. Likevel er dette alarmerende tall. I motsetning til hva som gjelder for eksempel for politifolk, er det ikke en del av jobben til de ansatte i NAV å skulle håndtere voldelige personer.
- (15) Selv om hendelsen på NAV-kontoret fremstår som én sammenhengende episode der pistolen hele tiden står sentralt, er det likevel hensiktsmessig først å se på overtredelsene av straffeloven § 227 – trusler – og § 223 – frihetsberøvelse – hver for seg. Overtredelsen av straffeloven § 128 om å forsøke å få en offentlig tjenestemann til urettmessig å foreta eller unnlate en tjenestehandling ved hjelp av trusler, er knyttet til overtredelsen både av § 227 og § 223. Det jeg nå skal si om straffenivået, tar hensyn til at det også er tale om overtredelse av § 128.
- (16) Når det gjelder overtredelsen av § 227, er den i tiltalebeslutningen knyttet til bruken av pistolen. De truslene som A i forkant hadde fremsatt om å gjøre som Anders Behring Breivik, inngår ikke som selvstendig element i tiltalen for overtredelse av § 227. Disse uttalelsene var imidlertid egnet til å gjøre hans senere opptreden enda mer skremmende enn den ellers ville ha vært og får dermed betydning som en straffskjerpene omstendighet.
- (17) A fyrte først av et skudd i taket. Ved siden av at dette i seg selv var egnet til å skape frykt, viste denne handlingen både at våpenet var skarpladd, og at han var villig til å gå over den mentale sperren som de fleste vil ha mot faktisk å avfyre et våpen. Dette gjorde de etterfølgende truslene særlig skremmende.
- (18) Han rettet deretter pistolen mot C, B og D, og senere også mot E og F. D, C og F fikk alle rettet pistolen direkte mot hodet.

- (19) Overfor C varte den truende bruken av pistolen i cirka en halv time. Særlig for ham må dette ha vært en meget traumatisk opplevelse.
- (20) As bruk av pistolen fant til dels sted i publikumsområdet på NAV-kontoret, der det befant seg en rekke andre besøkende. Dette inkluderte avfiringen av pistolskuddet. Det er viktig at de som oppsøker et NAV-kontor, kan føle seg trygge der. Også dette har vekt ved straffutmålingen.
- (21) Jeg mener As overtredelse av straffeloven § 227 annet straffalternativ isolert sett kvalifiserer til i overkant av ett års fengsel.
- (22) Når det gjelder frihetsberøvelsen av C, er det naturlig å ta utgangspunkt i dommen i Rt. 2011 side 407. Saken gjaldt en 17 år gammel gutt som ble mistenkt for å ha skadet en bilrute, og som ble holdt fanget i halvannen time mens han ble truet med slåsshanske, kniv og en boks CS-gass til å skrive under på at han skyldte 5000 kroner for det angivelige skadeverket. Straffen ble fastsatt til fengsel i ett år og to måneder.
- (23) Frihetsberøvelsen av C varte kortere, mest sannsynlig rundt 20 minutter. Men As bruk av pistolen, som står sentralt også i frihetsberøvelsen, må ha vært enda mer traumatisk enn det som fornærmede i saken fra 2011 opplevde, selv om man tar hensyn til at C er en voksen mann. Store deler av tiden hadde A pistolen rettet mot Cs hode eller kropp, med fingeren på avtrekkeren.
- (24) Jeg minner også om det jeg tidligere har sagt om NAV-ansattes særlige behov for vern. Frihetsberøvelsen av C er derfor etter mitt syn ikke mindre straffverdig enn den frihetsberøvelsen som er beskrevet i Rt. 2011 side 407.
- (25) A er videre dømt for overtredelse av våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. lovens § 27 b annet ledd om å bære skytevåpen på offentlig sted uten aktverdig grunn, § 8 første ledd om å inneha våpen uten tillatelse og § 15 annet ledd om å inneha ammunisjon som er ervervet i strid med loven. For denne overtredelsen isolert sett ligger straffenivået på om lag seks måneders fengsel. Jeg viser til Rt. 2014 side 1302.
- (26) Endelig er A domfelt for overtredelse av straffeloven § 350 om forstyrrelse av den alminnelige fred og orden. Dette kvalifiserer i seg selv til en bøtestraff og kommer i denne sammenheng inn som en straffskjerpene omstendighet, jf. straffeloven § 63 annet ledd.
- (27) Når overtredelsene ses i sammenheng, mener jeg at straffen bør være fengsel i to år, før man tar hensyn til eventuelle formildende omstendigheter og den lange tiden som det har tatt å iredtefor forholdet.
- (28) A har fysiske og psykiske lidelser som gjør kontakten med offentlige myndigheter vanskelig for ham. Helseproblemene fører også til at han lett reagerer med sinne når han blir stresset. Men slik vil det nok ofte være for dem som kommer med trusler eller begår andre lovbrudd i møte med NAV-ansatte. På bakgrunn av de allmennpreventive hensyn som gjør seg gjeldende ved truende adferd overfor NAV-ansatte, kan dette derfor ikke tillegges særlig vekt som formildende omstendighet.

- (29) Det som imidlertid taler for å mildne straffen i forhold til utgangspunktet, er den lange tiden som behandlingen av saken har tatt. Selve lovbruddet fant som nevnt sted 1. juni 2012. Saken var i all hovedsak ferdig etterforsket høsten 2012, men tiltale ble ikke tatt ut før 23. oktober er 2013, altså om lag ett år etter at den var ferdig etterforsket.
- (30) Påtalemyndigheten har erkjent at saken, som ikke bød på spesielle etterforskningsmessige utfordringer, har tatt så lang tid hos påtalemyndigheten at det foreligger brudd på retten til rettergang innen rimelig tid, slik denne retten er fastslått i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon – EMK – artikkel 6. Dette er jeg enig i. Etter grunnlovsreformen i 2014 følger retten til rettergang innen rimelig tid også av Grunnloven § 95.
- (31) Ved helt korte straffedommer er man i praksis henvist til å kompensere for en for lang saksbehandlingstid ved å gjøre hele eller deler av dommen betinget. Ved en dom på den lengde som vi her i utgangspunktet står overfor, er det etter mitt syn naturlig å foreta en reduksjon av straffens totale lengde, og eventuelt i tillegg gjøre en del av straffen betinget. Da sikrer man at domfelte oppnår kompensasjonen for bruddet på menneskerettighetene uavhengig av hva som måtte skje i prøvetiden for en betinget del av dommen.
- (32) Jeg er etter dette kommet til at straffen passende kan settes til fengsel i ett år og seks måneder, hvorav ni måneder gjøres betinget med en prøvetid på to år. Dette gir en ubetinget del i samsvar med aktors påstand. Varetektsfradraget er 34 dager.
- (33) Aktor har gjort oppmerksom på at det har sneket seg inn en feil i tiltalebeslutningen som har forplantet seg til tingrettens domsslutning og derfra indirekte også til lagmannsrettens domsslutning: I tiltalen og domfellelsen for brudd på våpenloven er det tatt med en henvisning til våpenloven § 33 tredje ledd, som gjelder medvirkning. Medvirkning er ikke en problemstilling i saken. Jeg finner det derfor hensiktsmessig å utforme en ny domsslutning for straffekravets del.
- (34) Etter dette stemmer jeg for denne

D O M :

A, født 10. mai 1952, dømmes for overtredelse av

- straffeloven § 227 annet straffalternativ,
- straffeloven § 223 første ledd,
- straffeloven § 128,
- våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. § 27 b annet ledd,
- våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. § 8 første ledd,
- våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. § 15 annet ledd og
- straffeloven § 350

til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder, jf. straffeloven § 62 og § 63 annet ledd.

Fullbyrdelsen av 9 – ni – måneder av straffen utsettes med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven §§ 52-54.

Til fradrag i den ubetingede delen av straffen kommer 34 – trettifire – dager for utholdt frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 60.

- (35) Dommer **Stabel:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (36) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (37) Dommer **Ringnes:** Likeså.
- (38) Dommer **Skoghøy:** Likeså.
- (39) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

A, født 10. mai 1952, dømmes for overtredelse av

- straffeloven § 227 annet straffalternativ,
- straffeloven § 223 første ledd,
- straffeloven § 128,
- våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. § 27 b annet ledd,
- våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. § 8 første ledd,
- våpenloven § 33 første ledd annet punktum, jf. § 15 annet ledd og
- straffeloven § 350

til fengsel i 1 – ett – år og 6 – seks – måneder, jf. straffeloven § 62 og § 63 annet ledd.

Fullbyrdelsen av 9 – ni – måneder av straffen utsettes med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven §§ 52-54.

Til fradrag i den ubetingede delen av straffen kommer 34 – trettifire – dager for utholdt frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 60.

Riktig utskrift bekreftes: